

## ГЕНДЕРНЕ МАРКУВАННЯ НАЗВ УКРАЇНСЬКИХ ГАЗЕТ (1941–1945 рр.)

Пода О.Ю.

### I. Вступ

Пропонований матеріал є продовженням вивчення особливостей гендерного маркування назв українських газет. Нами вже було досліджено період 1917–1934 рр. [4]: аналіз майже 12 тисяч назв газет, зафіксованих кількома покажчиками і каталогами – “Газети Радянської України 1917–1920 рр. (За матеріалами газетних фондів ЦНБ АН УРСР)” (Київ, 1979); “Газети радянської України 1921–1925 рр. (За матеріалами газетних фондів ЦНБ АН УРСР)” (Київ, 1981); “Газети Радянської України 1926–1929 рр. у фондах ЦНБ АН УРСР” (Едмонтон, 1988); “Газети України 1930–1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського” (Київ, 2004) – довів, “що, незважаючи на активне лобювання нових гендерних стандартів життя радянським урядом 20–40-х рр. ХХ ст., особливо в площині норм і стереотипів жіночого життя, назви друкованих видань, зокрема газет, не просто гендерно дисбалансували, а, підкреслено нехтуючи жіночими маркерами, демонстрували домінанту чоловічого роду” [4, с. 197]. Причин тому було названо декілька: по-перше, активним був соціальний фактор: так “переважання назв чоловічого роду й похідних утворень жіночого роду, більшість з яких – професійного й статусного спрямування, є “спадщиною” старої гендерної системи”; до того ж, “нове соціалістичне життя буквально “вибухало” новими професіями й фахами, які ще не були опановані чоловіками, а тому очікувати на появу фемінітивів було б алогічно” [4, с. 203]. По-друге, впливав маскуліноцентризм як мовна норма.

Маємо констатувати, що в наявних на сьогодні наукових працях, присвячених гендерному аналізу друкованих ЗМІ, озвучена нами проблема гендерного маркування назв друкованих ЗМІ не порушувалася. Дотичними до проблемного поля нашого дослідження є праці: авторки цієї статті [5; 6], мовознавців А. Архангельської [1; 2], О. Тараненка [7] та ін.

### II. Постановка завдання

*Мета статті* – розкрити специфіку гендерного маркування назв українських газет у найскладніший період національної історії – 1941–1945 рр., щоб підтвердити чи заперечити тенденцію щодо асиметричного гендерного маркування газетних назв.

Джерело дослідження – каталог “Газети України 1941–1945 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського”, який містить 2104 назви періодичних видань і в якому “подаються бібліографічні відомості про республіканські, обласні, міські, районні та багатотиражні газети. До каталогу також внесено часописи, які виходили під час Великої Вітчизняної війни на окупованій території України та за її межами, одноденні випуски газет, видання різних редакцій, спецвипуски та різні додатки, а також газети, що виходили в Криму, який увійшов до складу Української РСР у 1954 році” [3, с. 2].

Цілком об’єктивним є: датування більшості українських газет 1941 р. (початок війни зумовив припинення діяльності більшості редакцій; переважна кількість останніх чисел газет – це травень або червень 1941 р.); поодинокі виходи газет у 1943 р. (у міру визволення території України відновлення редакційної діяльності з 1943 р.); активізація друку газет у 1944–1945 рр. (відновлення роботи редакцій на визволених територіях, вихід бойових дій за межі України зокрема і СРСР взагалі).

### III. Результати

Проведений гендерний аналіз назв видань за каталогом 1941–1945 рр. дав змогу виділити, по-перше, оригінальні (укр., рос. або іншими мовами) назви газет, марковані маскулінітивами.

#### А. Маркери-маскулінітиви в назвах видань.

1. У назвах газет наявні маскулінітиви на позначення професії і фаху (примітка: тут і далі в тексті статті, якщо газета виходила з однаковою назвою в різних регіонах, містах, селищах, то в тексті після запису назви (без її кількорового повторення) у дужках подаються (вибірково) місця виходу і роки).

1.1. Промисловий контекст: **“авторемонтник”**: “Авторемонтник” (Київ, 1941); **“азотчик”**: “Горловский азотчик” (Горлівка, 1941), “Красный азотчик” (Сталіно, 1941); **“будівник”**: “Будівник” (Дніпропетровськ, 1941); “Червоний будівник” (Харків, 1941); маскулінітив “будівник” вживався також безвідносно до будівельної сфери, як метафора, у назвах районних газет, наприклад “Будівник соціалізму” (Гадяч, 1941, 1944–1945; Озютичів Волин. обл., 1941); **“будівельник”**: “Будівельник Дзержинки” (Дніп-

родзержинськ, 1941); “Залізничний будівельник” (Київ, 1941); **“строитель”**: “Строитель” (Краматорськ, 1941; Харків, 1941), “Строитель Черноморья” (Одеса, 1941), “Строитель Юга” (Харків, 1941); **“вагонник”**: “Вагонник” (Харків, 1941), “Вагонник Донбасса” (ст. ім. Л.М. Кагановича, 1941), “Панютинський вагонник” (Панютине, 1941); **“вагонобудівник”** (Крюків, 1941); **“велоударник”**: “Велоударник” (Харків, 1941); **“взуттєвик”**: “Взуттєвик” (Київ, 1941), “Червоний взуттєвик” (Київ, 1941), “Ударний взуттєвик” (Харків, 1941); **“высоковольтник”**: “Высоковольтник” (Чугуєв, 1941); **“водник”**: “Днепровский водник” (Київ, 1941, 1944–1945); **“гірник”**: “Червоний гірник” (Пологи Запоріж. обл., 1941; Кривий Ріг, 1941, 1944–1945); **“горняк”**: “Горняк” (Красний Луч, 1941; Чистяково, 1941, 1944–1945), “Труд горняка” (Ново-Чайкино, 1941); **“електрик”**: “Голос электрика” (Рутченково, 1941); **“энергетик”**: “Энергетик” (Дніпродзержинськ, 1941); **“залізничник”**: “Київський залізничник” (Київ, 1941), “Козятинський залізничник” (Козятин, 1941), “Правда залізничника” (ст. Гайворон, 1941), “Прапор залізничника” (Фастів, 1941), “Прикордонний залізничник” (Шепетівка, 1941), “Шлях залізничника” (Миколаїв, 1941); **“железнодорожник”**: “Железнодорожник Донбасса” (Артемівськ, 1941, 1944–1945), “Знамя железнодорожника” (Попасна, 1941, 1943–1945), “Львовский железнодорожник” (1941, 1945) та ін.; **“кабельник”**: “Ударний кабельник” (Київ, 1941); **“коксовик”**: “Коксовик” (Макіївка, 1941; Кривий Ріг, 1941; В. Запоріжжя, 1941; Дніпропетровськ, 1941, 1945; та ін.), “Горловский коксовик” (Горлівка, 1941), “Ударник коксовик” (Мушкетово, 1941); **“коксохімік”**: “Коксохімік” (Рутченково, 1941), “Макеєвський коксохімік” (Макіївка, 1941); **“консервник”**: “Одеський консервник” (Одеса, 1941); **“махорочник”**: “Махорочник” (Кременчук, 1941); **“машинобудівник”**: “Машинобудівник” (Харків, 1941; Бердичів, 1941); **“машиностроитель”**: “Машиностроитель” (Краматорськ, 1941; Сталіно, 1941); **“металіст”**: “Металлист” (Дебальцеве, 1941), “Червоний металіст” (Конотоп, 1941); **“металург”**: “Дніпровський металург” (В. Запоріжжя, 1941), “Металлург Кривбаса” (Кривий Ріг, 1941), “Червоний металург” (Дніпропетровськ, 1941); **“механізатор”**: “Механизатор” (Горлівка, 1941), “Красный механизатор” (Кагановичськ, 1941); **“моряк”**: “Моряк” (Одеса, 1945) та ін.; **“мостовик”**: “Мостовик” (Дніпропетровськ, 1941, 1945), “Сталінський мостовик” (Сталіно, 1941); **“огнеупорщик”**: “Огнеупорщик” (Красногорівка, Сталін. обл., 1941); **“паровозник”**: “Паровозник” (Дніпропетровськ, 1941); **“поліграфіст”**: “Поліграфіст” (Київ, 1941); **“портовик”**: “Херсонський портовик” (Херсон,

1941); **“склодув”**: “Червоний склодув” (Мерефа, 1941); **“текстильник”**: “Красный текстильщик” (Ворошиловград, 1941); **“трамвайник”**: “Київський трамвайник” (Київ, 1941); **“транспортник”**: “Транспортник” (Красний Лиман, 1941, 1944–1945; ст. Помічна, 1941); **“трубник”**: “Трубник” (Нікополь, 1941); “Красный трубник” (Харцизьк, 1941); **“хімік”**: “Красный химик” (Слав’янськ, 1941); **“хімік-технолог”**: “Хімік-технолог” (Харків, 1941); **“цементник”**: “Цементник” (Амвросієвка, 1941); **“шахтар”**: “Шахтар” (Юрківка, 1941; Ворошилівськ, 1941), “Шахтар Марганцю” (Марганець, 1941, 1944–1945); **“шахтер”**: “Шахтер” (Чистяково, 1941), “Известия шахтера” (Красный Луч, 1941), “Путь шахтера” (Ново-Бутовка, 1941), “Свет шахтера” (Орджонікідзе Сталін. обл., 1941), “Сигнал шахтера” (Макіївка, 1941) та ін.

1.2. Сільськогосподарський контекст. **“бурякорядгоспник”**: “Бурякорядгоспник” (Кам’янець-Поділ, обл., 1941); **“колгоспник”**: “Колгоспник” (Ново-Українка, 1941, 1945; Михайлів, 1941, 1944–1945; Чечельник, 1941; та ін.), “Голос колгоспника” (Баранівка Житомир. обл., 1941, 1944–1945; Олишівка Черніг. обл., 1941, 1944–1945; Скадовськ, 1941, 1944–1945; Тараша, 1941, 1944–1945; та ін.), “Колгоспник Білозерщини” (Білозерна Херсон. обл., 1941, 1944–1945), “Колгоспник Донеччини” (Сталіно, 1941), “Колгоспник Каховщини” (Каховка, 1941, 1944–1945), “Колгоспник України” (Київ, 1941, 1944–1945), “Прапор колгоспника” (Березнів Кам’янець-Поділ. обл., 1941, 1944–1945; Великий Бурлук, 1941, 1944–1945; та ін.), “Степовий колгоспник” (Братське Миколаїв. обл., 1941, 1945), “Шлях колгоспника” (Богуслав, 1941, 1944–1945; Монастирище, 1941, 1944–1945; та ін.) і т. д.; **“селянин”**: “Радянський селянин” (Березно, 1945; Дрогобич, 1945; Скала-Подільська, 1945; та ін.); **“хлібороб”**: “Червоний хлібороб” (Лисець, 1945) тощо.

1.3. Правоохоронний, військовослужбовий, армійський контексти (хоча подеколи маскулінітив-маркер у назві вживався метафорично): **“вартовий”**: “Вартовий Жовтня” (Київ, 1941); **“воїн”**: “Красный воин” (Б. м., 1941), “Советский воин” (Б. м., 1943; Одеса, 1945); **“враг”**: “Вперед на врага” (Б. м., 1943, п/п 21175); **“красноармеец”**: “Красноармеец” (Боково-Антрацит, 1941; орган парторганізації і шахткому); **“міліціонер”**: “Міліціонер Поділля” (Проскурів, 1941), “Міліціонер Прикордоння” (Вінниця, 1941); **“політвідділовець”**: “Політвідділовець транспорту” (Люботин, 1941); **“политотделець”**: “Политотделець” (Свердловськ, 1941); **“прикордонник”**: “Прикордонник” (Ніжанковичі Дрогобич. обл., 1941, 1945); “Червоний прикордонник” (Синява, 1941); **“стрілок”**: “Красный стрелок” (Дніпропетровськ, 1941); **“червоногвар-**

**дісць**": "Червоногвардієць" (Кривий Ріг, 1941; орган бюро парторганізації, шахтоуправління); **"товариш"**: "Боевой товариш" (Б. м., 1943–1944; червоноармійська газета п/п 43163) тощо.

1.4. Контекст гуманітарної й освітянської сфер; галузі охорони здоров'я: **"лікар"**: "За радянського лікаря" (Харків, 1941); **"педагог"**: "За більшовицького педагога" (Харків, 1941); **"письменник"**: "Письменники Харкова дітям" [у газ. "Соц. Харківщина"] (Харків, 1941, 1945) та ін.; **"редактор"** і **"робсількор"**: "Всім робсількорам і редакторам стінгазет: ред. газ. "Більш. шляхом" (Великий Токмак, 1941); **"студент"**: "Радянський студент" (Київ, 1941); **"читач"**: "До читачів" (листівка, ред. газ. "Більшовицьким шляхом", Саврань Одес. обл., 1945) та ін.

2. У назвах газет наявні маркери-маскулінітиви на позначення професійно-ідеологічного контексту: **"майстер"**: "Мастер угля" (Сталіно, 1941), **"колективіст"**: "Колективіст" (Базар, 1941, 1944–1945; Бориспіль, 1941; Літин, 1941, 1944–1945; Чорноострів, 1941, 1944–1945 та ін.), "Колективіст Очаківщини" (Очаків, 1941, 1944–1945), "Прапор колективіста" (Баришівка, 1941, 1944–1945), "Червоний колективіст" (Ставище, 1941, 1944–1945), "Шлях колективіста" (Шпола, 1941, 1944–1945) та ін.; **"комунар"**: "Комунар" (Балта, 1941, 1944–1945; Вознесенськ, 1941, 1944–1945; та ін.), "Молодий комунар" (Чернігів, 1941), "Придніпровський комунар" (Верхньодніпровськ, 1941, 1944–1945) та ін.; **"комунар"**: "Коммунар" (Миколаїв, 1941); **"робітник"**: "Лисичанський робітник" (Лисичанськ, 1941, 1943–1945), "Робітник Кременчуччини" (1941, 1944–1945) та ін.; **"рабочий"**: "Артемівський рабочий" (Артемівськ, 1941, 1943–1945), "Голос рабочего" (Рутченково, 1941), "Дружковский рабочий" (Дружковка, 1941, 1944–1945), "Макеевський рабочий" (Макіївка, 1941, 1944–1945), "Приазовський рабочий" (Маріуполь, 1941, 1944–1945) та ін.; **"стахановець"**: "Стахановець" (Сталіно, 1941; Дніпродзержинськ, 1941; Запоріжжя, 1941, 1945; Старобельськ, 1941; Ворошилівськ, 1941; та ін.), "Голос стахановця" (Чемеривці, 1941, 1944; та ін.), "Прапор стахановця" (В. Запоріжжя, 1941; та ін.), "Стахановець коксохимиї" (Серго, 1941), "Стахановець стройки" (Артемівськ, 1941; Дніпропетровськ, 1941), "Стахановець угля" (Кагановичськ, 1941; Макіївка, 1941; Сталіно, 1941; та ін.), "Стахановець взуттєвик" (Київ, 1941), "Стахановець кондитор" (Київ, 1941), "Стахановець шкіряник" (Київ, 1941) та ін.; **"ударник"**: "Ударник" (Новомосковськ, 1941; Ворошиловград, 1941; Кам'янка-Дніпровська, 1941, 1944–1945; Київ, 1941; ст. Полтава, 1941; Дніпропетровськ, 1941; Миколаїв, 1941;

та ін.), "Ударник ланів" (Комарівка Черніг. обл., 1941, 1944–1945), "Ударник соціалізму" (Волинське, 1941, 1944–1945), "Ударник соціалістів" (Узин, 1941, 1944–1945), "Ударник степу" (Доманівка Одес. обл., 1941, 1944–1945), "Ударник транспорту" (Конотоп, 1941, 1944–1945), "Ударник угля" (Красний Луч, 1941; Сокологорівка, 1941; Краснодон, 1941 та ін.), "Ударник домни" (ст. Алмазна, 1941) та ін.

3. У назвах газет наявні маркери-маскулінітиви щодо партійної належності, ідеологічних статусів, станових характеристик: **"антирелігійник"**: "Сторінка антирелігійника" (у газ. "Соціалістичний наступ", Павлоград, 1941); **"безбожник"**: "Безбожник" (Київ, 1941); **"більшовик"**: "Більшовик" (Кривий Ріг, 1941; Нижньодніпровськ, 1941; Черніг. обл.: орган Чернігів. обкому КП(б)У та обл. ради деп. трудящих. – Б. м., 1943. – підпільна газета; та ін.), "Більшовик Валківщини" (Валки, 1941, 1944–1945), "Більшовик Прикарпаття" (Яремча, 1945), "Більшовик степу" (Добровеличківка, 1941, 1945), "Більшовик транспорту" (ст. Запоріжжя-II, 1941; ст. Полтава, 1941, 1944–1945), "Трибуна більшовика" (Красноград, 1941), "Молодий більшовик" (Вінниця, 1941; Рівне, 1941) та ін.; **"большевик"**: "Большевик": (Гранитне, 1941; Слов'янськ, 1941, 1944–1945), "Большевик Запорожжя" (Запоріжжя, 1941, 1945), "Большевик Приазов'я" (Приазов'я, 1941, 1944–1945), "Большевик Южной" (Харків, 1941, 1943–1945) та ін.; **"депутат"**: "Вісті Рад депутатів трудящих УРСР" (Київ, 1941; з 14.05.1941 р. злилося з газетою "Комуніст"); **"комсомолец"**: "Комсомолец Донбасса" (Сталіно, 1941), "Комсомолец Буковини" (Чернівці, 1941), "Комсомолец Запоріжжя" (Запоріжжя, 1941), "Комсомолец Полтавщини" (Полтава, 1941), "Кирим-комсомоли" ("Кримський комсомолец" кримськотатарською; Сімф., 1941) та ін.; **"комуніст"**: "Комуніст" ("Радянська Україна", Київ, 1941–1945); **"ленінець"**: "Ленінець" (Антоніни Кам'янець-Поділ. обл., 1941, 1944–1945; Василівка Запоріж. обл., 1941, 1944–1945; Тетіїв Київ. обл., 1941, 1944–1945; та ін.); **"ленинець"**: "Ленинець" (Горлівка, 1941; Дніпропетровськ, 1941, 1944–1945); **"юний ленінець"**: "Юний ленінець" (Харків, 1941); **"юный ленинец"**: "Юный ленинец" (Київ, 1941) та ін.; **"патріот"**: "Патріот Батьківщини" (Словечно, 1941, 1944–1945; Нижні Устріки, 1945), "Радянський патріот" (Вініківці, 1941, 1944–1945; Новоград-Волинський, 1941, 1944–1945; П'ятихатки, 1941, 1944–1945) та ін.; **"переможець"**: "Переможець" (Кобеляки, 1941, 1944–1945; Млинів Ровен. обл., 1945), "Червоний переможець" (Якимівка Запоріж. обл., 1941); **"піонер"**: "Наш піонер" (сторінка в газ. "Три-

буна більшовика", Красноград, 1941), "Пионер Донбасса" (Сталіно, 1941); **"правдист"**: "Правдист" (Ворошиловград, 1941) та ін.

4. У назвах видань вживаються або використовуються як твірна основа маскулінитиви–власні назви.

4.1. Прізвища, псевдоніми державних діячів СРСР: **"Ільїч"**: "Прапор Ільїча" (Верхнє, 1941), "Промінь Ільїча" (Коропець Терноп. обл., 1945), "Шлях Ільїча" (Брацлав Вінниц. обл., 1941, 1945) та ін.; **"Ленін"**: "Під прапором Леніна" (Баштанка, 1941, 1945; Пониква Львів. обл., 1945; та ін.), "По шляху Леніна" (Компаніївка Кіровоград. обл., 1941, 1945), "Прапор Леніна" (Білокуракіно Ворошиловгр. обл., 1941, 1943–1945; Гребінки Київ. обл., 1941, 1944–1945; Згурівка Полтав. обл., 1941, 1944–1945; та ін.), "Шляхом Леніна" (Велика Врадіївка Одес. обл., 1941, 1944–1945; Копайгород, 1941, 1944–1945; Крижополь, 1941, 1945; та ін.); **"Сталін"**: "Під прапором Сталіна" (Гоща, 1945; Заболотів Станіслав. обл., 1945; та ін.), "Прапор Сталіна" (Білопіль Сум. обл., 1941, 1944–1945), "Шляхом Сталіна" (Михайлівка Запоріж. обл., 1941, 1944–1945; Штепівка Сум. обл., 1945; та ін.), **"Серго"**: "Путь Серго" (Кадіївка Ворошиловград. обл., 1941, 1943–1945).

4.2. Ідеологічні маскулінитиви, утворені від прізвищ державних діячів СРСР: **"Артем"** – **"артемівець"**: "Артемець" (Сталіно, 1941); **"Войков"** – **"войковець"**: "Войковець" (Свердловськ, 1941); **"Володарський"** – **"володарець"**: "Володарець-стахановець" (Дніпропетровськ, 1941); **"Ворошилов"** – **"ворошиловець"**: "Ворошиловець" (Дружівка, 1941; Одеса, 1941), "Ворошиловець" (Ворошиловск, 1941; Дзержинськ, 1941); **"Горький"** – **"горьківець"**: "Горьківець" (Київ, 1941); **"Дзержинський"** – **"дзержинець"**: "Дзержинець" (Одеса, 1941), "Дзержинець" (Харків, 1941; Красний Лиман, 1941; Дзержинськ, 1941; та ін.); **"Ільїч"** – **"ільїчівець"**: "Ільїчівець" (Кривий Ріг, 1941), "Ільїчівець" (Маріуполь, 1941; Серго, 1941); **"Кіров"** – **"кіровець"**: "Кіровець" (Великий Токмак, 1941; Макіївка, 1941; Харків, 1941; та ін.), "Трибуна кіровця" (Нижньодніпровськ, 1941), "Кіровець" (Кадіївка, 1941; Макіївка, 1941); **"Кривонос"** – **"кривоносовець"**: "Кривоносовець" (Лозова, 1941, 1944–1945), "Кривоносовець" (ст. Слов'янськ, 1941); **"Куйбишев"** – **"куйбишевець"**: "Куйбишевець" (Краматорськ, 1941), "Куйбишевець" (Макіївка, 1941; Маріуполь, 1941); **"Марті"** – **"мартісець"**: "Мартіець" (Одеса, 1941); **"Мікоян"** – **"мікояновець"**: "Мікояновець" (Київ, 1941); **"Петровський"** – **"петровець"**: "Петровець" (Херсон, 1941); "Петровець" (Іванівна Ворошиловград. обл., 1941); **"Свердлов"** – **"свердловець"**: "Свердловець" (Він-

ниця, 1941), "Свердловець" (Свердловськ, 1941); **"Сталін"** – **"сталінець"**: "Сталінець" (Базалія Кам'янець-Поділ. обл., 1941, 1944–1945; Київ, 1941; Зачепилівка Харк. обл., 1941, 1944–1945; та ін.), "Сталінець" (Ворошилівськ, 1941; Костянтинівна, 1941; Рутченково, 1941; Краматорськ, 1941, 1944–1945; та ін.); **"Такташ"** – **"такташівець"**: "Такташовець" (Брянка Сергов. р-на Ворошиловград. обл.); **"Фрунзе"** – **"фрунзівець"**: "Фрунзівець" (Костянтинівна Сталін. обл., 1941; Кривий Ріг, 1941; Фрунзівка, 1941).

4.3. Маскулінитиви, утворені від назв – назв заводів, підприємств, фабрик, шахт тощо: **"завод "Арсенал (Київ)"** – **"арсеналець"**: "Арсеналець" (Київ, 1941); **"завод ім. Комінтерну (Харків)"** – **"комінтерновець"**: "Комінтерновець" (Харків, 1941); **"завод ім. Комінтерна (Амур-Нижньодніпровськ)"**: "Комінтерновець" (Амур-Нижньодніпровськ, 1941); **"завод "Комунар" (Запоріжжя)"** – **"комунаровець"**: "Комунаровець" (Запоріжжя, 1941); **"Першотравневий завод (Оси́пенко)"** – **"первомаєць"**: "Первомаєць" (Осипенко, 1941); **"вагонобудівний завод ім. газ. "Правда" (Дніпродзержинськ)"** – **"правдівець"**: "Правдівець" (Дніпродзержинськ, 1941); **"Український комуністичний інститут журналістики"** – **"укіжовець"**: "Укіжовець" (Харків, 1941); **"завод "Червона зоря" (Кіровоград, 1941)"** – **"червонозорівець"**: "Червонозорівець" (Кіровоград, 1941); **"шахтоуправління "Юний комунар" (Орджонікідзе)"** – **"юнкомовець"**: "Юнкомовець" (Орджонікідзе, 1941) та ін.

*Б) Маркери-фемінитиви в назвах газетних видань.*

Вживання фемінитивів у назвах газет або інших друкованих видань ілюструється поодинокими прикладами. Це: відтопонімичне утворення **"будянка"** від селища Буди: "Будянка" (Буди, 1941); фемінитив на позначення професії: **"шахтарка"**: "Шахтарка" (Широке, 1941; Харків 1941, 1944–1945) та ін.

Отже, наведені вище приклади дають нам змогу зробити висновок про те, що основний зміст каталогу дає всі підстави говорити фактично про 100% домінування маскулінитивів у гендерно маркованих назвах газет. Фемінитиви радше є поодинокими винятками.

*В) Фемінитиви і маскулінитиви в додатках каталогу "Газети України 1941–1945 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського".*

Каталог містить Додаток № 1 (145 назв) "Алфавітний покажчик газет, що виходили на території України в період окупації (1941–1944)" і Додаток № 2 (39 назв) "Алфавітний покажчик газет, що виходили на території інших країн". Гендерні маркери (маскулінитиви)

в назвах газет можна охарактеризувати за: родинними зв'язками: **“вуйко”**: “Вуйко Трохим говорить” (дитяча сторінка у газеті “Будучність нації”, Йорктон, 1944); національною належністю: **“українець”**: “Українець: павлоградський часопис” (Павлоград, 1942); ідеологічними акцентами: **“доброволець”**: “Український доброволець” (Б. м., 1943–1944), “Мы добровольцы и наши немецкие товарищи” (Б. м., 1944); **“націоналіст”**: “Націоналіст” (Прага, 1941–1942); **“самостійник”**: “Самостійник” (Б. м., 1943–1944); місцем проживання: **“горець”**: “Горец Кавказа” (Мелітополь, 1943); **“подолянин”**: “Подолянин” (орган окружного комісаріату; Кам'янець-на-Поділлі, 1942–1943); **“путивлянин”**: “Путивлянин” (Путивль, 1943); **“харків'янин”**: “Харків'янин” (Харків, 1943); сферою діяльності: **“інформатор”**: “Інформатор” (Б. м., 1943); **“кур'єр”**: “Український кур'єр” (Чернігів, 1943); **“пасічник”**: “Український пасічник” (Львів, 1943); **“технік”**: “Технік: часопис технічного знання” (Прага, 1941–1943); **“фермер”**: “Канадійський фермер” (Вінніпег, 1944–1945) **“хлібороб”**: “Український хлібороб” (Київ, 1942); рівнем освіти: **“школяр”**: “Школяр” (Остер, 1942) та ін.

На жаль, у Додатку № 1 немає жодного фемінітива в назві друкованих видань. У Додатку № 2 зустрічається тільки одна назва-фемінітив **“господиня”**: “Для господині” як нерегулярна сторінка в газеті “Український хлібороб” (Київ, 1942, 1943), тобто обидва “Додатки” також доводять наявність гендерної асиметрії щодо вживання фемінітивів і маскулінів (вони й переважають) у назвах.

#### IV. Висновки

Отже, на підставі вищевикладеного ми можемо стверджувати таке: вплив об'єктивних чинників зумовив значне зменшення кількості друкованих видань у 1941–1945 рр.; тенденція щодо гендерного маркування назв газетних видань в Україні повністю збігається з тенденцією газетної номінації попереднього (уже дослідженого нами) періоду 1920–1930-х рр., тобто йдеться про маскуліноцентризм як мовну норму, що визначає і переважання маскулінів (майже 100%) у назвах газет.

Перспективи подальшого дослідження – аналіз номінації друкованих видань (газет-

них і журнальних) у взаємозв'язку із гендерними змінами в Україні.

#### Література

1. Архангельська А.М. Маскулінізоване вираження *nomina feminine* та фемінізоване вираження *nomina masculine* у слов'янських мовах: взаємодія “свого” і “чужого” / А.М. Архангельська // Мовознавство. – 2007. – № 1. – С. 23–37.
2. Архангельська А.М. Маскулінність та фемініність як соціокультурні категорії на тлі слов'янського антропонімікону / А.М. Архангельська // Мовознавство. – 2006. – № 1. – С. 83–92.
3. Газети України 1941–1945 рр. у фондах Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського: кат. / авт.-укл. Н.Ф. Самохіна (кер.), Т.О. Борисенко, О.С. Залізничук, О.С. Лук'янчук; ред.-бібліографи: Н.Ф. Криворучко, О.С. Лук'янчук; НАН України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського; редак.: О.С. Онищенко (голова) [та ін.]. – К.: НБУВ, 2008. – 567, [3] с.
4. Пода О.Ю. Газети Радянської України 20–40-х років XX століття: проблема гендерного маркування назв // О.Ю. Пода // Психолінгвістика. – 2008. – № 1. – С. 197–204.
5. Пода О.Ю. Фемінітиви і маскулінітиви як гендерні маркери журнальних заголовків у контексті гендерної політики західноукраїнських часописів для жінок / О.Ю. Пода // Держава і регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Гуманітарні науки. – 2008. – № 3. – С. 120–128.
6. Пода О.Ю. Гендерні концепти в українській жіночій пресі (20–30-х рр. XX ст.) / О.Ю. Пода // Соціальні технології: актуальні питання теорії та практики: [збірник наукових праць] / [голов. ред. О.Л. Скідін]. – Запоріжжя: КПУ, 2010. – Вип. 44. – С. 193–206.
7. Тараненко О.О. Принцип андроцентризму в системі мовних координат і сучасний гендерний рух / О.О. Тараненко // Мовознавство. – 2005. – № 1. – С. 3–25.

---

**Пода О.Ю. Гендерне маркування назв українських газет (1941–1945 рр.)**

**Анотація.** У статті проаналізовано специфіку функціонування гендерного фактора в пресі. Предмет аналізу – назви українських газет. Період вивчення охоплює 1941–1945 рр.

**Ключові слова:** гендер, назва, преса, українські газети, 1941–1945 рр.

**Пода Е.Ю. Гендерное маркирование названий украинских газет (1941–1945 гг.)**

**Аннотация.** В статье рассматриваются особенности функционирования гендерного фактора в прессе. Предмет анализа – названия украинских газет. Период изучения охватывает 1941–1945 гг.

**Ключевые слова:** гендер, название, пресса, украинские газеты, 1941–1945 гг.

**Poda O. Gender Marked of the Ukrainain Newspaper's Titles (1941–1945 years)**

**Annotation.** In the article the peculiarities of function of gender factor in the press are considered. Subject of analyze are titles of the Ukrainian newspapers. Period of study are 1941–1945 years.

**Key words:** gender, the press, title, Ukrainian newspapers, 1941–1945 years.